

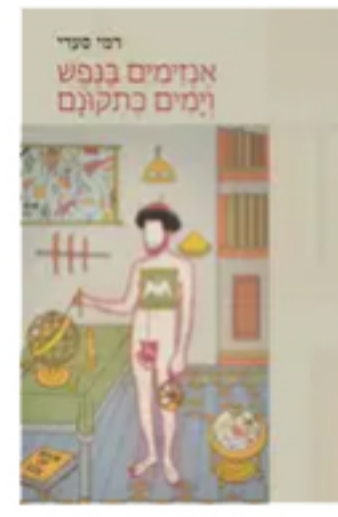
"אנזימים בנפש וימים כתיקונם": שירה שמשאירה מקום לאופטימיות

בספרו החדש של רמי סערי בולט השחרור המוחלט שלו מתבניות ספרותיות וממוסכמות חברתיות. בין שהוא כותב על מצבים קיומיים, אהבה הומוסקסואלית, חיבה לכלבים או על ימי הקורונה, הוא עורך ביצירתו דיאלוג חי עם השפה ובונה מרחב אינטימי עם הקורא

"מאחורי ה'טיימס'", ציור של ויליאם הנרי גור. האהבה לכלבים משלחת את המשורר להרהורים על מצב האדם בעולם. צילום: Fine Art
Photographic/Corbis via Getty Images

רוי גיל

שם הספר: אנזימים בנפש וימים כתיקונם

סופר/ת: רמי סערי

מו"ל: הוצאת כרמל

עורכ/ת: שרה וולפסון

מס' עמודים: 146

מחיר: 69

לשירתו היפה והרבגונית של רמי סערי התוודעתי בזכות המבקר והמשורר מנחם בן, שכתב בשעתו ביקורת משבחת על ספרו השלישי, "מסלול הכאב הנועז" (שוקן, 1997). בן, בנטייתו לסנסציוני, נתפס לכך שסערי כותב שירים בעקבות ניסיון התאבדות שלו בשל אהבה לגבר. הוא קפץ מהמרפסת מקומה גבוהה ונותר בחיים. בעקבות הציטוטים שהביא בן בביקורת רצתי לקנות את הספר ולא נכזבה תוחלתי. זה היה ועודנו ספר שירה מעולה.

מאז כתב סערי ספרי שירה יפים, ובהם "הספר החי" (הקיבוץ המאוחד, 2001) ו"מסרים מלאַפְּתִילִיסְטֵן" (כרמל, 2016). הוא סוג של פלא בלשון ובספרות, ולצד פועלו כמשורר הוא גם מתרגם מיומן וזריז מלשונות רחוקות — פינית, אלבנית, אסטונית, הונגרית, טורקית, יוונית וקטלאנית, אבל גם ספרדית ופורטוגלית. אני לימדתי מתרגומיו לשירה הפינית של סירקה טורקה ולפרוזה הפינית הנדירה ביופיה של אווה טיקה. זכורה לי בעיקר הנובלה "שיבת הַבֵּן" של טיקה (כרמל, 2000), מונולוג מצמרר של אָם חרדה כי בנה העבריין השתחרר מהכלא לחופשה בהווה הסיפור והיא חוששת לחייה. עד כה תירגם סערי 85 ספרים ועוד ידו נטויה.

אף על פי שתרגומיו של סערי מרתקים, ההערכה אליו כמתרגם היא בעוכריו כשבים להעריכו כמשורר, וחבל, כי הוא משורר מצוין, וגם הספר החדש, ה-12 שלו, "אנזימים בנפש וימים כתיקונם", אינו מזכיב. שני דברים נפלאים מאפיינים את הספר: השחרור והאופטימיות המנחמת בסוף השיר. ראשית, השחרור המוחלט מהתבניות ומהרצון לענות על איזשהו בון טון. המון חופש יש בשירת סערי וגם כשהוא חוזר, אתה מקבל תחושה שהוא כבר ראה ושמע הכל, ושאי אפשר להפתיע אותו בְּעוֹלָם הפואטי. אבל על אף שפעמים רבות הוא זועם ומחאתי בשירים ואף מתחשבן באופן כן ואישי, הוא תמיד משאיר מקום לאופטימיות ולסיום חיובי.

בספר זה, למשל, באמצע רצף השירים מופיע לפתע מאמר שכותרתו הפרובוקטיבית "גם למתומם מותר להתקומם", שהוא עצמו מנומר בשירים, או שלפתע על הרצף צץ שיר סיפורי, "תקציר האפוס של אינור". אפשר לומר על יצירת סערי כי שיריו הם מניפסטים קטנים כרוכים בעידוד עצמי על מצבו בעולם ומצב שירתו, דהיינו — יצירתו אל מול החברה שממנה בה, כי על אף נדידתו בעולם הגדול וידיעת הלשונות הוא משורר סופְּרִי־ישראלי.

אני אוהב אצלו את העובדה שלמרות היותו הומוסקסואל ומי שמצפים ממנו לייצג איזו נאורות אוניברסלית כלפי האחר, הוא מביע פקפוק במעמד החברתי שהושת עליו ולא מקבל את חוקי הפוליטיקלי קורקט, שנראים לו הרבה פעמים חד־מסריים ושטחיים. הוא ספקן בנוגע לאהבת גברים לגברים ואהבת נשים לנשים, חוכמת האקדמיה ומעמדה, גלובליזם בדמות המרשתת, מה מותר ומה אסור להגיד על מיעוטים מנוחשלים, וגם ביחס למעמד השפה העברית והשפות בכלל. קיים בשירתו דיאלוג חי עם השפה עצמה כאמצעי ביטוי אמנותי — לא רק זְכָרִי לשון, לשון נופל על לשון, דומות ושונות של מלים בשפה, צלילית וסמנטית; אלא ממש שימוש בחוקים הלשוניים כאמצעי אמנותי כדי לשקף את העולם ואת עמדת הדובר כלפי הקורה בעולם.

השירים גם כתובים כעין מכתבים אישיים לנמענים, ואלה יכולים להיות אנשים מוכרים מהמילייה כמשורר שחר־מרו מדרכי או הסופר ירון אביטוב, או חבריו של המשורר שאינם ידועים, והפנייה הזאת יוצרת מרחב אינטימי עם הקורא. למשל, באחד השירים הקרוי "ליום", כל חברה של סערי מונה את ארבע תכונותיו העיקריות: נזירות, אהבת החי, נרדפות ופגיעות. כל אלה אכן מצויות בשירתו.

על אהבת החי של סערי שווה להתעכב. הספר רצוף באהבת בעלי חיים בכלל ובאהבת כלבים בפרט, אם לדייק עוד — כלבות, ממין נקבה. האהבה הזאת משלחת את סערי לעבר ההרהורים הקיומיים. כמה כלבות יש לך בחיים, מה גילך על פי מספר הכלבות שהיו לך ומתי תיפגש איתן בעולם הבא. הנה, למשל, השיר הקיומי בעל המבנה המקורי "כלבתי ואני, ואני כלבתי" שמדגים לדידי לא רק את אהבת בעלי החיים, אלא גם את כל מה שנאמר לעיל בנוגע לשימוש בחוקי השפה לאות מחאה והרהורים קיומיים על מצב האדם בעולם וכן את הסיום האופטימי המדוד: "ואף כי היתה שָם עֶצֶם, התעלמת ממנה. / ואף כי היה שָם עֶצֶם, התעלמתי ממנו. // ואף כי היתה שם פֹּס, התעלמת ממנה. / ואף כי היה שם פֹּס, התעלמתי ממנו. // ואף כי היתה שם אח, התעלמת ממנה. // ואף כי היה שם אח, התעלמתי ממנו. // ואף כי יש כאן חֶבֶל, את מתעלמת מהחֶבֶל. / ואף כי יש כאן סֶבֶל, אני מתעלם מהחֶבֶל. // ואף כי אין לנו בית / ולו במשורה, כזית, / עודנו בעולם הזה. / הוא מכאיב והוא יפה".

השחרור מתבטא גם בשמות ספריו של המשורר. הוא מזמן הבין ששמות פואטיים בנאליים כ"שירת הציפור" וכ"אורות וצלילים" נמאסו על קוראי השירה, והוא אכן מביא לפתחן שמות מרתקים וניסיוניים, שאינם מתאמצים להיות מקוריים אלא הם מקוריים באמת. כך היה "מסרים מלאַפְּתִילִיסְטֵן", למשל, וכך גם שם הספר החדש, "אנזימים בנפש וימים כתיקונם". סערי מכוון לתקופת הקורונה, ויש כאן כמה שירים מקסימים בנושא. ועם כל הנטייה לאקטואלי, הרי ששירת סערי וספרו שוחים נגד הזמן הליניארי וכך ערוך גם הספר. השער הראשון הוא מעין שער מבוא פרוגרמטי, אחריו בא "עתידי (מה מהיר, בהיר ונהיר)", "הווה (כלבה כלבתי כל הזמן)" ולבסוף "עבר (מין אוראלי מימי קדם)".

ספרו השני של סערי נקרא "גברים בצומת" (ספרית פועלים, 1991) וגם בספר החדש יש לו שירים חזקים ורגישים על אהבת גברים. אולי כדאי לסיים בשיר אחד יפה כזה, "החורט על העטים", המתבלט בעדינות של אי־מימוש האהבה שבו: "חנותך לא היתה חנות / וממילא לא פתחתי לך אותה: / היה לך רק הדוכן ההוא ברחוב, / מטר על מטר פחות או יותר, / עם חיבור פִּירָאטִי לְכָבֶל חשמל / כדי שתוכל לחרוט שמות על עטים / ולכַלֵּךְ כך את משפחתך. לא אומר / אף מלה על קסם המרָאָה שלך: / ביוזמתך סיפרת שכבר / לפני עשרים וחמש שנה, / בעקבות היכרותך עם אשתך / ואתה אז בן ח"י שנים, / עזבת את עיר הולדתך בחזיליה / ועברת לפרך הטרופי הזה שבצפון בחיל. / בין לבין התברר שהיית יכול לעשות לי / מה שעשית לאשתך, אלמלא / עמדו לרשותנו עשרים / וחמש דקות בלבד. / וכשלחצנו ידיים לפרידה, / כבר אחרי החיבוק, / ידענו על מפתן אינסוף הזמן / שפעם עוד ניפגש לא רחוק מכאן, / שתי חיות בג'ונגל".